

Çağdaş Türkçede Kelime Grupları, A.N. Baskakov, 1974 (Çev. Prof. Dr. Oktay Selim Karaca, 2011)

Saniye Aybüke BERK^(*)

Giriş

Dil bilgisinin farklı çalışma alanları bulunmaktadır. Morfoloji, fonoloji, semantik, etimoloji, diyalektoloji, leksikoloji, sentaks gibi.

Sentaks, kendi içinde cümle ve kelime grupları olarak iki başlığı altında bulundurmaktadır. Genellikle bu konuda yazılan eserlerde, cümle ve kelime grupları ele alınmaktadır. Kelime gruplarını bağımsız olarak inceleyen eserler oldukça azdır.

Kelime gruplarıyla ilgili olarak Türkiye gramerciliğinde son dönemlerde kabul gören anlayış Leyla Karahan'ın *Türkçede Söz Dizimi* eserinde yaptığı tasnif üzerinedir. Yapılan dilbilgisi çalışmalarında Fransız gramerciliği ekolü, Arap gramerciliği ekolü ve Rus gramerciliği ekolü etkisinde kalınmıştır. Kelime grupları da bu ekollerin etkisi

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 10,
195-200

Kitap Değerlendirmesi (Book Review)

Geliş Tarihi: 24.02.2020

Kabul Tarihi: 04.05.2020

(*) Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
saybukeberk@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2281-4318>

Saniye Aybüke BERK

altında incelenmiştir. Araştırmacıların yaptığı çalışmalardan bazıları ve kelime grupları için kullanılan terimler şu şekildedir:

- Ahmet Cevat Emre, *Yeni Bir Gramer Metodu Hakkında Layiha*, İzafet, 1931
- Jean Deny, *Türk Dili Grameri*, Kelime Öbekleri, 1941
- Kononov, *Grammatika Sovremennogo Turetskogo Literaturnogo Yazıka*, İzafet, 1956
- Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Kelime Grupları, 1962
- Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Sözdizimi*, Yargısız Anlatımlar, 1972
- Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, Belirtme Öbekleri, 1974
- Hikmet Dizdaroğlu, *Tümcebilgisi*, Sözcük Öbekleri, 1976
- Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, Belirtme (Tâyin) Grupları, 1982
- Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, Takım ve Öbek, 1985
- Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, Kelime grupları, 1991

Bizim bu çalışmada tanıtımını yapacağımız *Çağdaş Türkçede Kelime Grupları* isimli eserde A. N. Baskakov Rus gramerciliği ekolü doğrultusunda farklı bir yöntem kullanarak kelime grupları için farklı bir sınıflandırma yapmıştır. Baskakov'un yaptığı bu çalışma kelime grupları konusunda araştırmacılar tarafından yapılmış çalışmalar içinde en kapsamlı eserlerden biridir. Aleksandroviç Nikolay Baskakov, Türk Kökenli Sovyet Türkologudur. Baskakov "soyadının Türkçe kökenli olduğunu baskak sözcüğü tasdik etmektedir. (mühür basan, Kızıl Orda'nın genel valisi)"¹ Moskova Üniversitesinin Tarih-Etnoloji Fakültesinde okumuştur. 1926'da gittiği Karakalpak ülkesinde yaptığı araştırmalarla 1927'de ilk bilimsel çalışmasını yayınlamıştır. Türk dillerinin birçoğu ile ilgili araştırma yapmıştır ve bu araştırmalar sonucunda bu dillerle alakalı

---

¹ Nikolay Aleksandroviç Baskakov, *Çağdaş Türkçede Kelime Grupları*, çev. Prof. Dr. Oktay Selim Karaca. (İstanbul: Kesit Yayınları, 2.baskı, 2011), 199.

Çağdaş Türkçede Kelime Grupları, A.N. Baskakov, 1974

yayınlar yapmıştır. 1958 yılında Türk Dil Kurumu kendisine şeref ödülü vermiştir.²

Tanıtma yazımızda bahsedeceğimiz *Slovoçoçeteniya v Sovremennom Turestkom Yazıke* isimli eser Baskakov tarafından 1974 yılında Moskova'da kaleme alınmıştır.

Eser, 2011 yılında Oktay Selim Karaca tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Çalışmamızda eserin 2016 yılında yapılan 2. baskısını inceleyeceğiz.

Çevirmen, kelime gruplarını oluşturan ögeler için Türkiye'de kabul gören tamlayan ve tamlanan terimleri yerine belirten ve belirtilen terimlerini kullanmayı uygun görmüştür.

Kitap, iki ana bölüm ve bu bölümler içerisindeki alt başlıklardan meydana getirilmiştir. Bu bölümler oluşturulurken öncelikle kelime gruplarının kaç kelimedenden oluştuğu dikkate alınmıştır. İki kelimedenden meydana gelen kelime grupları Basit Kelime Grubu terimi ile adlandırılmıştır. Üç veya daha çok ögeden meydana gelen kelime grupları ise Zincirleme Kelime Grubu olarak adlandırılmıştır.

I. Basit Kelime Grubu

II. Zincirleme Kelime Grubu

Bu tasnifi yaparken şunu da söylemek gerekir: “bir” kelimesi kelime gruplarında eğer belgisiz sıfat şeklinde kullanılmışsa bu kelime grubu üç ögeli gibi gözükse de basit kelime grupları içine dâhil edilir çünkü görevli kelime durumunda değildir; ancak sayı olarak “bir” ifadesi kullanılmışsa burada basit kelime grubu bulunmaz.

Bir nevi silah (Basit Kelime Grubu)

Büyük bir bina (Basit Kelime Grubu)

Bir avuç yem (Zincirleme Kelime Grubu)

Daha sonra iki grupta incelenen bu kelime grupları kendi içinde de tasnif edilmiştir:

---

² Hasan Eren, *Yabancı Türkologlar* (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 1998), 110-112.

Saniye Aybüke BERK

- Ögelerin kelime türleri (isimli, fiilli),
- İşlevleri (isimlik, belirtmelik [sıfatlık, zarflık]),
- Sözdizimlik bağlantı yöntemi (sıralanma, yönetme, uyum) olmak üzere bu kriterler doğrultusunda sınıflandırılmıştır.

İki öğeden meydana gelen bir belirteni bir belirtileni bulunan Basit Kelime grupları, belirtilenin sözcük türüne göre yani sözcüğün isim veya fiil olmasına göre kendi içinde İsimli Kelime Grubu ve Fiilli Kelime Grubu olarak iki başlık altında incelenmiştir.

I. Basit Kelime Grupları

1. İsimli Kelime Grubu
2. Fiilli Kelime Grubu

Eserde kelime grupları öncelikle temel öğeye, belirtilenin isim veya fiil olmasına göre yani kelime türüne göre incelenmiştir. Daha sonra işlevleri bakımından isimlik ve belirtmelik kelime grupları olarak incelenmiştir. İsimli kelime gruplarında sözdizimlik bağlantı yöntemleri şu şekildedir: Sıralanma, yönetme ve uyum yöntemi. Fiilli kelime gruplarında ise sözdizimlik bağlantı yöntemleri isimli kelime gruplarından farklı olarak şu şekildedir: Sıralanma, yönetme yöntemi. İsimli kelime grubu altının kıymeti, fiilli kelime grubu ise güzün gelişi kelime grupları ile örneklendirilmiştir.

İsimli Kelime Grupları, tasnif kriterleri doğrultusunda *İsimli, İsimlik Kelime Grupları* ve *İsimlik, Belirtmelik Kelime Grupları* olarak incelenmiştir.

Fiilli Kelime Grupları, tasnif kriterleri doğrultusunda *Fiilli, İsimlik Kelime Grupları* ve *Fiilli, Belirtmelik Kelime Grupları* olarak incelenmiştir.

İsimli ve fiilli kelime grupları yapı ve tür olarak ayrıldıktan sonra belirtenin isim veya fiil olmasına göre bir alt basamakta incelenmiş ve bu başlıklar bağlantı yöntemlerine göre birbirlerinden ayrılmıştır.

Kitabın ikinci bölümde zincirleme kelime grupları ele alınmıştır. Zincirleme kelime grupları da kendi içinde iki başlıkta incelenmiştir.

II. Zincirleme Kelime Grupları

1. Üç Ögeli Kelime Grupları
2. Çok Ögeli Kelime Grupları

Basit Kelime Gruplarının tasnifinde olduğu gibi Üç Ögeli Kelime Grupları da aynı tasnif kriterlerine göre incelenmiştir. Öncelikle ögelerin yapısına göre isimli ve fiilli kelime grupları olarak ayrılmıştır. Daha sonra bu gruplar isimlik ve belirtmelik olarak yani işlevlerine göre ayrılmıştır ve sonra belirtileni isim veya fiil olan kelime grupları bağlantı yöntemlerine göre birbirinden ayrılmıştır.

Çok Ögeli Kelime Gruplarında ise kelime grubunu oluşturan kelime sayısı üçten fazla, dört, beş, altı veya daha fazla kelime olabilir. Bu kelime gruplarında belirten birden fazla kelimedenden oluşabilir, belirtilen birden fazla kelimedenden oluşabilir ve hem belirten hem de belirtilen birden fazla kelimedenden oluşabilir. Bu kelime grupları üç başlık altında incelenmiştir. Önce bağlantı yöntemlerine göre sıralanma, yönetme ve uyum, tasnif edildikten sonra bu gruplar da kendi içlerinde tekrar işlevlerine göre isimlik veya belirtmelik olarak ayrılmıştır.

Baskakov, eserinde yaptığı tasnifle kelime gruplarını çok kapsamlı, ayrıntılı bir biçimde ele almıştır. Basit kelime gruplarını 32 tipte, zincirleme kelime gruplarını ise 38 tipte incelemiştir. Yani 70 tip kelime grubundan bahsetmektedir. Bu da Baskakov'un ne kadar ayrıntılı bir inceleme yaptığını ortaya koymaktadır. Uygulanan bu yöntem Türkiye'de sıklıkla kullanılan kelime grubu tasniflerinden epey farklı ve çok daha ayrıntılı bir incelemeyi ortaya koymaktadır. Türkiye'de son dönemde yazılan söz dizimi kitaplarında ise yapılan tasnifler birbirinin benzeri niteliğindedir. Bu eser oldukça farklı ve detaylı bir yöntem kullanılması nedeniyle yazılan diğer kelime grupları kitaplarından sıyrılarak öne çıkmaktadır. Literatüre oldukça katkı sağlayan bu eser lisans öğrencilerinin ve özellikle lisansüstü çalışmalarda bulunan öğrencilerin incelenmesi gereken temel bir başvuru kaynağıdır.

Saniye Aybüke BERK

KAYNAKÇA

Baskakov, Nikolay Aleksandroviç. *Çağdaş Türkçede Kelime Grupları*. Çeviren: Prof. Dr. Oktay Selim Karaca, İstanbul: Kesit Yayınları, 2.baskı, 2011.

Baskakov, Nikolay Aleksandroviç. *Türk Kökenli Rus Soyadları*. Çeviren: Prof. Dr. Samir Kâzımoğlu), Ankara: TDK, 1997.

Eren, Hasan. *Yabancı Türkologlar*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 1998.